

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen heeft op 1 september 2022 **de heer Verhagen** als getuige gehoord, die werd bijgestaan door de heer Daemen.

Voorzitter: Van der Lee
Griffier: Israel

Aanwezige leden van de commissie: Van der Graaf, Kat, Kathmann, Kwint, Kuik, Van der Lee, en Tielen.

Aanvang 14.00 uur.

De **voorzitter**:

Aan de orde is het verhoor van de heer Verhagen. Ik verzoek de griffier om de heer Verhagen en zijn steunverlener, de heer Daemen, naar binnen te geleiden.

(De griffier geleidt de getuige naar zijn plaats in de Enquêtezaal.)

De **voorzitter**:

Van harte welkom, meneer Verhagen, en ook uw steunverlener, de heer Daemen, bij de Parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.

De heer **Verhagen**: Goedemiddag.

De **voorzitter**:

De aardgaswinning heeft Nederland veel gebracht, maar kent zeker voor gedupeerden schaduwkanten. De commissie onderzoekt hoe deze schaduwkanten hebben geleid tot het besluit om de aardgaswinning in Groningen te stoppen. Wij willen weten hoe de besluitvorming op cruciale momenten is verlopen en hoe de publieke en private partijen samenwerkten bij de winning. We onderzoeken ook de aardbevingen en de ontwikkeling van kennis daarover, de afhandeling van schade veroorzaakt door de bevingen, en het proces van het versterken van gebouwen in de provincie Groningen.

We gaan deze week, zoals u misschien al hebt meegekregen, vooral in op de periode rond Huizinge. U was toen minister van Economische Zaken. U wordt gehoord als getuige. Dit verhoor vindt plaats onder ede. U heeft gekozen om

de eed af te leggen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen. Ik verzoek u daarom te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de heer Verhagen de eed af.)

De **voorzitter**:

Dan staat u nu onder ede. U mag weer plaatsnemen. Het verhoor met u zal worden afgenomen door mijn collega's mevrouw Van der Graaf en mevrouw Kathmann. Mogelijk zal de heer Kwint ook nog enkele vragen stellen. Is de opzet helder?

De heer **Verhagen**:

Ja, uitstekend.

De **voorzitter**:

Dan gaan we beginnen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Meneer Verhagen, u was van oktober 2010 tot november 2012 minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en tevens viceminister-president in het kabinet-Rutte I. In dit verhoor willen we het met u in de eerste plaats hebben over de aardbeving van Huizinge en de nasleep ervan. Deze aardbeving vond plaats in de laatste maanden van uw inmiddels demissionaire periode als minister. Ook willen we in dit gesprek stilstaan bij een aantal zaken die in de jaren ervoor al speelden en die betrekking hadden op de gasproductie uit het Groningenveld, namelijk de vaststelling van het Groningenplafond en een zaak die speelde met de Nederlandse Mededingingsautoriteit.

In oktober 2010 treedt u aan als minister van Economische Zaken. Die functie bekleedt u zo'n twee jaar. In de demissionaire periode van dit kabinet vindt op donderdag 16 augustus 2012 de aardbeving van Huizinge plaats, de zwaarste aardbeving gemeten in Groningen tot dan toe, met een magnitude van 3,6. Wat kreeg u toen zelf mee van de aardbeving?

De heer **Verhagen**:

De dag erna, de vrijdag, hadden wij ministerraad en tijdens die ministerraad hoorde ik dat er een aardbeving had plaatsgevonden. Ik heb toen uiteraard contact opgenomen met het ministerie om verdere informatie daarover te krijgen. Omdat op dat moment ook de burgemeester van Loppersum, de

heer Rodenboog, in de media aangegeven had dat de schadeafhandeling niet goed was, heb ik ook geïnformeerd hoe het met de schadeafhandeling stond.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik vroeg u: wat kreeg u nou zelf mee van de aardbeving? U hoorde er dus voor het eerst van in de ministerraad. Hoe gaat dat dan? Gaat er dan een schok door de ministerraad?

De heer **Verhagen**:

Dat weet ik niet meer. Nee, dat weet ik echt niet meer. Ik schrok uiteraard. Het ging over mijn eigen beleidsterrein. Daar is een aardbeving. Ik weet niet of er toen al werd gezegd "3,6", of dat op dat moment precies bekend was, maar het was een forse aardbeving; dat werd gemeld en dat er met name rumoer ontstond over de schadeafhandeling. Vandaar dat ik zelf uiteraard meteen contact opnam met het ministerie hoe precies de vork in de steel zat, althans, voor zover men dat wist op dat moment.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei het al: de burgemeester van Loppersum, de heer Rodenboog, pleit de ochtend erna voor een verbetering van het schadeproces, meteen. Die middag, na de ministerraad, stelt u dat er op de schaderegeling niets is aan te merken. Waarop baseerde u toen die uitspraak?

De heer **Verhagen**:

Die uitspraak baseerde ik op de informatie die ik op dat moment gekregen had van het ministerie. Die verwezen naar het feit dat de schadeafhandeling in de wet was vastgelegd, dus de manier waarop dat hoort te gebeuren is in de wet vastgelegd. Naar de informatie die ik kreeg op dat moment was die schadeafhandeling adequaat.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik vraag het omdat u nu het woord "adequaat" gebruikt, maar ik kom vooral woorden tegen als "niets op aan te merken" of dat het "prima in orde" is. Dan is het vaak meer dan wat in de wet is vastgelegd. Dan heeft u misschien iets tot u genomen waarvan u zegt: hé, ik heb gezien of mensen hebben in de praktijk gezien dat alles gewoon conform afspraken loopt. Maar u zegt eigenlijk dat die uitspraak misschien een beetje te ferm was, maar dat het in ieder geval conform afspraak was geregeld; zoals we in de wet hadden afgesproken.

De heer **Verhagen**:

Ja, die uitspraak was zeker te ferm, bleek achteraf.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Had u al eerder kritische signalen gekregen?

De heer **Verhagen**:

Nee, die hebben wij niet gehad. Kritische signalen hebben wij van tevoren niet gehad. Op dat punt vermoed ik ook dat het ministerie van mening was dat de schadeafhandeling adequaat was. Ik heb toen wel bij terugkomst op het ministerie uiteraard de vraag gesteld: jongens, hoe zit het nu precies met die schadeafhandeling, want die kritiek blijft komen van de burgemeester dat het niet klopt. Toen is er vanuit het ministerie op mijn verzoek contact geweest met de NAM, dat die schadeafhandeling ruimhartig moest zijn en snel moest gebeuren. Op basis van die contacten vanuit het ministerie met de NAM heeft de NAM toen ook toegezegd dat ze die schadeafhandeling snel zouden verrichten. En twee, en dat was wel belangrijk, dat zij de suggesties van de gemeente Loppersum en van de provincie Groningen serieus zouden meenemen in die afhandeling.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja, u heeft dus contact met de NAM, maar dan via het ministerie. Heeft u ook zelf met burgemeester Rodenboog gesproken? U zegt dat de NAM reageert dat ze het conform de wens van de gemeente gaat afhandelen. De heer Rodenboog heeft dan al meerdere keren aan de bel getrokken, ook bij u, letterlijk, aan de bel van de telefoon. Hij verklaarde in het verhoor dat wij met hem hadden dat hij u met geen mogelijkheid aan de telefoon kreeg.

De heer **Verhagen**:

Ja, ik hoorde inderdaad afgelopen maandag, bij het verhoor van de heer Rodenboog, tot mijn verbazing en tot mijn grote spijt dat hij blijkbaar vergeefs geprobeerd heeft mij aan de telefoon te krijgen. Dat spijt me buitengewoon. Dat had horen te gebeuren. Ik vind het überhaupt vreemd dat ik dat niet gedaan heb, om de doodeenvoudige reden dat ik meestal zeer alert was, juist op verzoeken van lagere overheden of medeoverheden om contact te hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat zegt dat over het besef dat er toen in Den Haag was van de impact van deze aardbeving?

De heer **Verhagen**:

Nou, ik denk dat dat besef van de impact op dat moment niet aanwezig was. Dat hing samen met het feit dat de magnitude 3,6 op de schaal van Richter samenviel met alle onderzoeken die voordien waren gedaan, dus dat viel binnen de marge waarbinnen er volgens alle deskundigen geen grote schade zou ontstaan. Ik denk dat überhaupt het besef toen onvoldoende was wat voor enorme impact dat heeft gehad op de bewoners van Groningen en van Loppersum.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U had wel signalen over die schade gekregen, ook via uw eigen partijgenoot. U schrijft dan zelfs een brief dat NAM alles gaat doen conform waar de gemeentes om vragen. Volgt u dan vervolgens ook hoe die schade wordt afgehandeld? Er komt al heel snel een recordaantal schademeldingen. Die blijven binnenkomen. Volgt u dan ook of daadwerkelijk gebeurt wat u in uw brief schrijft?

De heer **Verhagen**:

Ja. In de periode daarna, kort na de aardbeving, werden de signalen steeds duidelijker. Eén: dat de aardbeving veel langer had geduurd dan gebruikelijk was. En twee: dat er veel meer schademeldingen waren. Er was toen nog sprake van 1.100, maar dat zijn er nog veel meer geworden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat ik eigenlijk wil weten, is of u bent nagegaan of NAM die toezeggingen met betrekking tot die schadeafhandeling ook is nagekomen.

De heer **Verhagen**:

Ja. U hoorde de heer Rodenboog afgelopen maandag ook zeggen dat de NAM in het begin ruimhartig en snel opgetreden is en dat pas in januari, toen ze dat handboek hebben vastgesteld, de problemen zich weer opstapelden. Dus zeg maar in de periode meteen na het schrijven van de brief aan de burgemeester van Loppersum, de heer Rodenboog, en toen ik nog minister was, kwamen er geen signalen dat de NAM zich niet hield aan die afspraken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat monitorde u?

De heer **Verhagen**:

Daar kregen we wel berichten over, ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
U monitorde dat niet proactief?

De heer **Verhagen**:
Nee, monitoren niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Het was meer afgaande op geen signalen, dus niet proactief.

De heer **Verhagen**:
Ja, klopt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Waarom bent u eigenlijk niet naar Groningen toe gegaan?

De heer **Verhagen**:
Ja, dat vind ik onbegrijpelijk. Ik ben overigens wel naar Groningen gegaan, dat is nog het meest erge. Ik ben twee keer in Groningen geweest, in de periode dat ik minister was, en ik vind het echt onbegrijpelijk, zeker met de kennis van nu, dat ik daar niet geweest ben. Ik ben bij Aldel geweest -- dat was de aluminiumfabriek in Delfzijl, omdat die op failliet gaan stond. Daar ben ik eind augustus naartoe gegaan. En ik ben in augustus nog een keer in Groningen geweest en toen heb ik onder andere met de commissaris gesproken. Ik begrijp totaal niet waarom ik toen niet naar Huizinge of Loppersum ben gegaan. Dat vind ik echt slecht en dat neem ik mezelf ook kwalijk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Dat u niet bent gegaan, wat zegt dat over hoe het leefde in Den Haag en hoe de impact van Groningen dus eigenlijk niet leefde in Den Haag?

De heer **Verhagen**:
Ik denk dat het inderdaad volstrekt onvoldoende leefde. Het feit is dat er ook geen debat in de Tweede Kamer heeft plaatsgevonden. Er is slechts één partij, de Partij van de Arbeid, die slechts schriftelijke vragen heeft gesteld over de schadeafhandeling. En de antwoorden die ik toen gaf, waren in lijn met de brief die ik aan de burgemeester, de heer Rodenboog, heb gestuurd. Het waren eigenlijk dezelfde soort antwoorden die ik aan de PvdA-Kamerleden gegeven heb en die waren ook blijkbaar afdoende. Het was niet alleen bij het ministerie, maar ik denk dat men in heel Den Haag

onvoldoende beseft heeft wat voor een enorme impact die aardbeving heeft gehad op de inwoners in Groningen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Uw partijgenoot burgemeester Rodenboog probeert te bellen en geeft signalen af. Ook spreekt u met de commissaris van de Koningin. Hoe gaat zo'n gesprek dan? Dat zijn wel personen die flink aan de bel trekken, denk ik.

De heer **Verhagen**:

Nee, nee, nee. Ik kan niet anders dan concluderen dat men onvoldoende op het netvlies had staan wat voor iets vreselijks daar gebeurd is. Dat had er ook mee te maken dat ook de vragen van de burgemeester en van de leden van de Tweede Kamerfractie van de Partij van de Arbeid gingen over die schadeafhandeling en niet zozeer over dat er iets aan de hand was met veiligheid.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus de commissaris van de Koning bracht in dat gesprek met u ook niet op de ernst van de situatie, de zorgen, de angst?

De heer **Verhagen**:

Nee, niet dat ik mij herinner. Nogmaals, zeker tot aan het nadere onderzoek van het Staatstoezicht op de Mijnen, dat uitkwam nadat ik weg was als minister, want dat is in januari gepubliceerd, ging iedere discussie over de schadeafhandeling en absoluut niet over onveiligheid. In al die onderzoeken die voordien, ook in 2011 nog, door TNO en KNMI gedaan waren, werd gezegd dat er geen grote schade zou ontstaan, dat het allemaal binnen 3,9 zou blijven.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We komen zo nog even op de onderzoeken. U had het zelf al over de Tweede Kamer. In de Tweede Kamer werd na Huizinge gepleit voor omkering van de bewijslast, want het ging daar dus wel over schade. Rond de gasopslag Bergermeer werd dat al gehanteerd. Waarom zag u die omkering van de bewijslast niet als mogelijkheid voor Groningen, als u die goede afhandeling van de schade zo belangrijk vond?

De heer **Verhagen**:

Ik heb zelf omkering van de bewijslast geïntroduceerd in Bergermeer. Dat

was op grond van de angst die in Bergermeer leefde dat de schade niet goed vergoed werd. Ik heb toen gezegd: er komt eerst een fonds waarin de participanten van Bergermeer, in dit geval Gazprom en anderen, geld moeten storten. Als er schade ontstaat, moet die meteen vergoed worden. Als achteraf bewezen kan worden dat die niet veroorzaakt is door een aardbeving, dan kun je terugvorderen. Dat is natuurlijk een heel mooi systeem, een veel beter systeem. Maar bij Bergermeer konden we een nulmeting doen. Er was nog geen gas opgeslagen. Wat je doet, is een foto van ieder huis maken. Alles wat daarna ontstaat, is dus ten gevolge van een potentiële aardbeving. Ik heb nagevraagd of we hier een soortgelijk systeem konden hanteren. Maar de nulmeting was niet meer mogelijk. Als je was gaan fotograferen was dat na Huizinge, dus dan had je al die schades die al ontstaan waren door Huizinge, die stonden er. Dus dan ga je hooguit kijken wat daarna weer ontstaat. Het tweede element dat daarbij een rol speelde, was dat er bij de totstandkoming van de Mijnwet 2003 in de Kamer gesproken is over omkering van de bewijslast. De Tweede Kamer heeft toen ingestemd met het niet hebben van die omkering van de bewijslast, omdat de Tweede Kamer overtuigd was dat er door de Technische commissie bodembeweging een onafhankelijke partij was die kon oordelen of de schade terecht of niet terecht was toegekend.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We hebben hier uitgebreid over gesproken in eerdere verhoren en de meningen zijn erover verdeeld, want internationaal kan het wel en op andere plekken kan het ook.

De heer **Verhagen**:

Maar ik heb er dus echt naar gevraagd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zag in ieder geval te veel beren op de weg op dat moment om dat besluit te kunnen nemen, want er waren wel stemmen die zeiden dat het wel kan.

De heer **Verhagen**:

Ja, op zich is het systeem -- nogmaals, want anders had ik het ook niet geïntroduceerd in Bergermeer -- veel beter en veel makkelijker en veel meer tegemoetkomend aan de zorgen en de ellende van de mensen die het overkomt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei al: over schade ging het wel. Daar heeft u zich goed over laten informeren en een brief over geschreven. U had het net zelf al even over die onderzoeken. Heeft u zich, net als u heeft gedaan over de schade, ook laten informeren over de risico's? Heeft u de verhoren van deze week gehoord, waaruit bleek dat er eigenlijk gewoon al 15% kans was op een beving zwaarder dan 3,9 en dat er dus een grote onzekerheidsmarge zat op die maximale magnitude? Zijn dat dingen die een minister bijvoorbeeld bij zijn inwerkprogramma tot zich neemt? Of als er zo'n beving is, dat je zegt: o, we moeten naar de schade kijken, maar hoe zit het de risicoanalyses?

De heer **Verhagen**:

Nee. Wat betreft de risicoanalyses zijn er onderzoeken gedaan in 2011, en toen werd ook gewezen op het feit dat het maximaal 3,9 was, en dat het onderzoek was geweest conform internationale wetenschappelijke criteria. En twee: dat er geen grote schade zou ontstaan. Dat stond erin en die conclusie neem je tot je. Ik was zelf in de tijd dat ik minister was buitengewoon alert op signalen van onveiligheid en er heeft mij met betrekking tot Groningen nooit een signaal bereikt dat dit onveilig kon zijn. Als ik die signalen had, bijvoorbeeld bij de CO₂-opslag in Groningen, heb ik dat afgeblazen, gestopt of niet laten plaatsvinden vanwege gevoelens van onveiligheid van de Groningers. Ik had gesproken met Co₂ntramine en met anderen, met gedeputeerden. Die zeiden "wij zijn bang dat het gevaar oplevert, dus we willen het niet", en toen heb ik het niet gedaan. Ik heb met betrekking tot schaliegas, waar al een vergunning voor gegeven was, geëist dat er nader onderzoek kwam.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat zijn hele andere casus, maar met betrekking tot gas in Groningen dus niet?

De heer **Verhagen**:

Nee, ik kreeg geen enkel signaal dat het onveilig kon zijn.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Even voor de helderheid. Wist u op dat moment dat er een onzekerheidsmarge zat op die 3,9, zoals we deze week van het KNMI hebben gehoord, dat dat van meet af aan onderdeel was van hun conclusies?

De heer **Verhagen**:

Nee, en dat vind ik ook een opmerkelijk element. Ik heb dat verhoor met het KNMI niet gehoord. Dat vind ik in zoverre opmerkelijk dat je dan niet "maximaal" zegt. Het feit dat in iedere conclusie wordt gezegd "maximaal 3.9", dan ga je ervan uit dat dat ook een vaststaand gegeven is, want anders gebruik je het woord "maximaal" niet. Dan ga je zeggen: ik ga ervan uit dat er in de orde van grootte van 3.9 een aardbeving kan plaatsvinden. Het woord "maximaal" is een hard gegeven, althans, zo heb ik dat opgevat.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, maar goed, de wetenschappers zeggen: dat is een maximale magnitude met een onzekerheidsmarge van 15%, dus dat er 15% kans is op een zwaardere beving dan 3,9.

De heer **Verhagen**:

Dat heb ik nooit gehoord.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U heeft zich dat niet gerealiseerd.

De heer **Verhagen**:

Dat haal ik ook niet uit de voorbereiding die ik voor dit verhoor tot mij genomen heb.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U kunt zich ook niet herinneren dat u dat op dat moment wist?

De heer **Verhagen**:

Nee, ik weet zeker dat ik het niet wist. Het is niet een kwestie van niet herinneren, ik weet zeker dat ik het niet wist.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat is helder. We hebben het gehad over het schadeprotocol en de toenemende schademeldingen in Groningen na de beving in Huizinge. Is er in de weken na Huizinge een moment geweest waarop u dacht dat er meer aan de hand was dan alleen schades?

De heer **Verhagen**:

Nee. Als ik eerlijk ben: nee.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
In de weken na de aardbeving ...

De heer **Verhagen**:
In die periode dat ik minister was, bedoelt u?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Jazeker. Dat is ook de periode waarop we u vandaag bevragen. In de weken na de aardbeving start de toezichthouder, Staatstoezicht op de Mijnen, met een eigen analyse van de seismiciteit in Groningen. Wat krijgt u daarvan mee?

De heer **Verhagen**:
Niets.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
U wordt daar niet over ingelicht door de Inspecteur-generaal der Mijnen?

De heer **Verhagen**:
Nee, absoluut niet.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wordt u daarover door uw ambtenaren geïnformeerd?

De heer **Verhagen**:
Absoluut niet.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Had u geïnformeerd moeten zijn?

De heer **Verhagen**:
Ja, in zoverre ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Uw ambtenaren worden op 7 september al voor het eerst op de hoogte gesteld dat het SodM hiermee bezig is, en op 26 september 2012 volgt een ambtelijke nota aan uw dg, op dat moment Mark Dierikx.

De heer **Verhagen**:
Ja, en die nota heb ik nooit gezien, behalve bij de voorbereiding van dit verhoor. Daar is mij nooit iets over verteld, wat opmerkelijk is, in die zin dat

... Kijk, normaal gesproken zou KNMI of TNO nog een nader onderzoek doen op basis van Huizinge. Ik hoorde ook de heer De Jong zeggen dat zij zelf dat onderzoek gedaan hebben omdat TNO en KNMI dat niet deden, met andere woorden, dat bij hen de urgentie zat en bij de anderen niet. Dan had het voor de hand gelegen -- als SodM iets apart doet, wat zij tot dan toe nooit gedaan hebben -- dat ik daarover geïnformeerd zou zijn, temeer omdat in die brief waar u zelf aan refereert, aan de directeur-generaal Energie en Telecom, de heer Dierikx -- dus dat is in september al -- nota bene staat dat er een risico is dat er veel zwaardere aardbevingen komen. Dat is iets waardoor alle zekerheden ten aanzien van veiligheid, voor zover je daarvan kunt spreken, wegvallen. En in plaats van een schadevraagstuk wordt het opeens van: jongens, dit is onveilig, het is gewoon onveilig. Ik kan niet verklaren waarom ik daar nooit van op de hoogte ben gesteld.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat is inderdaad de nota waarin die alarmerende conclusies van het Staatstoezicht op de Mijnen worden gedeeld, dat die bevingen inderdaad veel zwaarder kunnen zijn dan die 3,9 -- op dat moment wordt gedacht aan 4,6 -- dat het aantal bevingen toeneemt en daarmee ook de kans op een zwaardere beving.

De heer **Verhagen**:

En dat was dus binnen het ministerie ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En u zegt zelf dat het een vraagstuk wordt van veiligheid. Dit is iets heel groots. Dit is een heel heftig signaal.

De heer **Verhagen**:

Ja, inderdaad.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe verklaart u dat dat niet bij de minister terecht komt?

De heer **Verhagen**:

Ik kan dat niet verklaren. Ik vind het eigenlijk onbegrijpelijk. Ik vind het dus echt buitengewoon vreemd dat ik daar niet over geïnformeerd ben. Ik heb er dus ook geen verklaring voor waarom ik dat niet ben. Ik weet alleen nog eens extra zeker dat ik daar niet over geïnformeerd ben, aangezien ik, toen ik gehoord werd door de OVV, twee jaar later, dacht: jongens, ik was zo alert

op veiligheid, hebben wij ooit over onveilige situaties in Groningen gesproken? Ter voorbereiding van dat gesprek met Joustra, de voorzitter van de OVV, heb ik Dierikx gebeld en gevraagd of wij ooit over onveiligheid in relatie tot Groningen hadden gesproken, want dat wilde ik wel weten.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
U heeft hem gebeld? En wat zei hij?

De heer **Verhagen**:

Ik heb hem gebeld en toen zei hij: nee, we hebben nooit met jou over onveiligheid in relatie tot het Groningengasveld gesproken, omdat uit alle onderzoeken die er waren, vanaf 1990, bleek dat er geen zwaardere aardbevingen zouden plaatsvinden dan 3.9, en dat zou betekenen dat er geen grote schade, in ieder geval geen persoonlijke ongelukken, zouden kunnen voorkomen, en dat is de reden waarom wij er nooit met jou over hebben gesproken. Dat heeft hij mij dus zelfs in 2014 gezegd. Ik kan niet verklaren waarom hij die informatie, die hij dus al in september heeft gekregen, niet gedeeld heeft.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

In die nota staat ook nog dat normaal gesproken bij een kleiner veld met zulke signalen de productie zou worden stopgezet. Kunt u zich herinneren dat er ooit met u is gesproken over een productiestop of productievermindering?

De heer **Verhagen**:

Nee, nooit. Op basis van de wettelijke mogelijkheden had dat gekund. Dan kan dat. Behalve het productieplafond heb je te maken met een winningsplan. In het winningsplan horen de risico's meegenomen te worden en dan kan de minister besluiten om voorwaarden te stellen aan de winning, dus te verminderen of hij kan het stoppen. Dat kan. Theoretisch heb je die mogelijkheid, ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En wij weten ook uit de openbare verhoren die tot nu toe zijn geweest, dat daar ook naar werd gekeken door uw ambtenaren, maar u was daar niet van op de hoogte?

De heer **Verhagen**:

Nee, absoluut niet. Het enige wat ik wist, maar daar is dus absoluut niet over

gesproken, is dat in 2007 het vigerende winningsplan is vastgesteld. Dat geeft dus de jaarlijks te winnen hoeveelheid aan. Dat bepaalt echt hoeveel je jaarlijks mag winnen. Dat plafond is een maximum dat gericht is op de kleine velden, om zeker te stellen dat Gronings gas niet te veel kleineveldengas wegduwt. Op basis van het winningsplan geef je werkelijk toestemming om zoveel per jaar eruit te halen. Ik wist dat er voor 1 januari 2013 een geactualiseerd winningsplan gemaakt moest worden.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Bent u daar zelf nog bij betrokken geweest?

De heer **Verhagen**:

Nee, daar ben ik niet meer bij betrokken geweest, omdat dat geactualiseerde winningsplan ingediend moet worden door de NAM. Dan moet er een advies komen van Staatstoezicht op de Mijnen, de Technische commissie bodembeweging en ik dacht ook van TNO. Op basis van dat advies neemt de minister een besluit of hij wel of niet akkoord gaat met dat winningsplan. Zelfs al heb je een plafond, dan nog kan dat winningsplan aanmerkelijk lager liggen dan dat plafond.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U heeft het over het plafond en dat is een mooi bruggetje, want ik wil daar met u naartoe. Na Huizinge wordt in 2013 de hoogste jaarproductie uit Groningen behaald sinds lange tijd. We zijn erg benieuwd in hoeverre u als minister betrokken bent bij de verkopen van GasTerra, die ook weer te maken hebben met dat plafond. Hoe actief bemoeide u zich met de gasverkopen van GasTerra?

De heer **Verhagen**:

Niet, behalve het vaststellen van het plafond in de beginperiode. Waar wij ons met name mee bemoeiden of waar wij over spraken in het kader van het gasgebouw, omdat de hoeveelheid te winnen gas uit Groningen zou aflopen na 2025, was of je voldoende gas hebt voor die leveringszekerheid.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar met de gasverkopen van GasTerra bemoeide u zich helemaal niet? Dat heeft namelijk een relatie met dat recordjaar 2013. Maar u werd er ook niet actief over geïnformeerd?

De heer **Verhagen**:
Over hoeveel aardgas?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Over de gasverkopen van GasTerra.

De heer **Verhagen**:
Nee, niet dat ik weet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
En kreeg u als minister informatie over het businessplan van GasTerra?

De heer **Verhagen**:
Nee. Waar je je in de praktijk mee bemoeit als minister is het plafond, het winningsplan en eventuele wetswijzigingen; bijvoorbeeld bij de splitsing had mijn voorganger een actieve betrokkenheid.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
U moest zich daar heel erg tegenaan bemoeien, want het plafond moest in uw periode opnieuw worden vastgesteld. U zei het al: de hoogte van de toegestane productie wordt medebepaald door dat plafond. Er is een afspraak tussen de partners in het gasgebouw over hoeveel gas maximaal in tien jaar uit Groningen gewonnen mag worden. Eind 2010, kort na uw aantreden, moet de hoogte van het plafond van 2011 tot 2020 worden vastgesteld. Hoe bent u geïnformeerd over de onderhandelingen hierover? Die liepen toen namelijk al een aantal maanden.

De heer **Verhagen**:
Ja, die liepen al. Ik moet zeggen dat ik mij eigenlijk van die hele vaststelling niets herinnerde, totdat ik mij ben gaan voorbereiden en zelfs dan herinner ik mij er weinig van. Maar ik kan het wel reconstrueren op basis van alle notities die ik heb gelezen en ik kan mij ook voorstellen waarom bepaalde besluiten genomen zijn. In het overdrachtdossier staat dat er een plafond moet worden vastgesteld. Ik krijg op een gegeven moment te horen dat er op basis van de gesprekken die er hebben plaatsgevonden tussen het ministerie, GasTerra en de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) afspraken gemaakt worden, want er moest op basis van de Gaswet rekening gehouden worden met de mogelijkheid van toegang ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja, daar komen we zo op. Nog heel even over het plafond. We gaan zo met u naar de NMa en dat pakket. Wat ik nog even van u wil weten, is dat in 2010, kort na uw aantreden, er weer een plafond moet worden vastgesteld van 2011 tot 2020. Ik zie dat er vertrouwelijke afspraken bestonden, die stelden dat er een langetermijnproductiefilosofie was en dat het Groningenplafond eigenlijk niet lager kon worden vastgesteld dan het vorige plafond. Wat herinnert u zich van die onderhandelingen? Kende u die afspraken? Heeft u nog geprobeerd om het plafond wel omlaag te krijgen?

De heer **Verhagen**:

Nee. U heeft het over geheime afspraken. Ik kende het bestaan van geheime afspraken niet. Het enige wat ik kan hebben geweten, is het feit dat in 2005 het plafond is vastgesteld tot 2015, dus dat was een tienjarig plafond, voor 425 kuub voor die periode van tien jaar. Vandaar dat ik het op zich ook logisch vond, kan ik mij zo voorstellen -- nogmaals, als ik zo reconstrueer wat ik mij herinner van die discussie -- dat omdat het plafond voor tien jaar, tot en met 2015 was vastgesteld voor 425 kuub, je begint bij die 425. In die discussie was een mogelijkheid om hoger te gaan. Die 425 was het plafond dat nodig was om zeker te stellen dat er voldoende gas uit de kleine velden toegang had tot de gasmarkt, omdat het niet verdrongen werd door het Gronings gas. Daarom zat dat plafond erop. En daarnaast was er een wet die ik nog wel heb behandeld in de Eerste Kamer, de gewijzigde Gaswet. Die was net door de Tweede Kamer aanvaard.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Daar gaan we het zo over hebben, want het functioneren van die Gaswet is weer iets anders. Ik vraag nu even naar die langetermijnproductiefilosofie. We hebben net van een van de ambtenaren van EZ gehoord dat er vertrouwelijke afspraken onder lagen die ook de ministeriële ruimte heel beperkt maakten. Herinnert u zich die vertrouwelijke afspraken?

De heer **Verhagen**:

Nee, maar dat is natuurlijk flauwekul, met alle respect. Waarom zou de beleidsruimte van de minister beperkt zijn als die zelf dat plafond moet vaststellen?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat werd net afgeconcludeerd door iemand van EZ, dus ja, door de langetermijnafspraken. Er werd heel veel gedeald in het gasgebouw, is ons

zojuist verteld in het verhoor. Daar werden ook langetermijnafspraken gemaakt en dat maakte de onderhandelingsruimte van de minister beperkt.

De heer **Verhagen**:

Kijk, de enige langetermijnafspraak die wat mij betreft valide zou kunnen zijn, is die afspraak die in 2005 is gemaakt ten aanzien van het plafond en die tot en met 2015 liep. Dat was die 425 miljard kuub. Wat ik overigens nog steeds gek vind, is waarom je als je een tienjarig plafond hebt, na vijf jaar weer een nieuw tienjarig plafond moet maken. Dat heeft nog nooit iemand mij kunnen uitleggen, waarom dat het geval is. Ik vind dit heel vreemd. Je stelt eerst tien jaar vast en dan moet je na vijf jaar weer ... Maar goed, dat was de enige beperking die ik mij kan voorstellen, dat je al eerder had gezegd: er mag 425 tot en met 2015.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar u was zich in ieder geval niet bewust van uw eigen ministeriële beperking, die wij zojuist hebben vernomen.

De heer **Verhagen**:

Nee, het is mij ook nooit gezegd dat ik daar een beperking op had.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U voelde zich dus vrij om daar wel over te onderhandelen?

De heer **Verhagen**:

Ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Omdat GasTerra tussen 2006 en 2010 minder had geproduceerd dan het plafond toestond, wilden de oliemaatschappijen recht op inhaal. Uiteindelijk gaan uw ambtenaren daarmee akkoord. Welke overwegingen had u om daarmee akkoord te gaan?

De heer **Verhagen**:

In de notitie die al aan mijn voorganger is geschreven, ziet u al staan dat er een hoger plafond kon worden afgesproken als er meer toegang van derden, van andere partijen tot de gasopslag en de gasberging zou plaatsvinden. Dat was ook nodig voor de betere werking van de gasmarkt, conform die Gaswet die net was vastgesteld. Dat vermengde zich met de discussie met de NMa, die ook nog betere werking van de gasmarkt wilde hebben, die meer volume

op de markt wilde hebben en ook de virtuele gasmarkt wilde verruimen, door de Title Transfer Facility, dus dat is de virtuele gasmarkt. De NMa wilde dus ook meer.

Wat voor mij bepalend is geweest, als ik het allemaal reconstrueer, is één: zekerstellen dat het gas uit de kleine velden niet verdrongen werd door Gronings gas; twee: tegemoetkomen aan de wensen van de NMa dat er een betere werking van de gasmarkt kwam, en de wensen ten aanzien van meer toegang tot de gasberging en gasopslagen door andere partijen dan Shell en ExxonMobil. Als ik het reconstrueer, is de wens van EZ en NMa eerder bepalend geweest dan de wens van de NAM of van Shell of Exxon. Als het aan die oliemaatschappijen gelegen had, was er überhaupt geen plafond. Die wilden niet meer, maar die wilden geen plafond, want die wilden gewoon zo snel mogelijk alles verkopen wat ze eruit konden halen. Maar de beperkingen waar ik het aan moest toetsen, als ik kijk naar de Gaswet, zijn: kleineveldenbeleid en betere werking van die gasmarkt. Dat leidde dus tot de conclusie die uiteindelijk getrokken is.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zei net over dat winningsplan dat het niet per se op het niveau van het plafond hoefde te zijn, maar ook lager kon zijn. In het najaar van 2012 wordt besloten dat NAM aan het eind van 2012 geen winningsplan hoeft in te dienen, maar daarmee moet wachten tot 2013. Wist u daarvan?

De heer **Verhagen**:

Nee, dat weet ik niet.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het besluit valt volgens mij net na uw aftreden als minister. Wist u ervan dat dat in voorbereiding was, dat dat werd overwogen?

De heer **Verhagen**:

Nee.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Helder. Dat is wat ik vraag; ja of nee.

De heer **Verhagen**:

Wat zei u?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat is wat ik vraag, een ja of nee.

De heer **Verhagen**:

Mag ik u een vraag stellen?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Als u iets dringends heeft om daaraan toe te voegen.

De heer **Verhagen**:

Als ik het Kamerstuk lees van Kamp waarin een tijdpad wordt aangegeven, dan staat daar dat op 21 december 2012, dus in zijn periode, een geactualiseerd winningsplan is ingediend bij EZ. Dat staat daar. Ik kan u dat Kamerstuk wel laten zien. Dat staat gewoon in een brief aan de Tweede Kamer.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik heb u gevraagd wat u wist en u heeft daarop geantwoord.

Dan gaan we door naar de volgende vraag. Tegelijk met de vaststelling van het Groningenplafond speelt er een belangrijke zaak tussen GasTerra en de Nederlandse Mededingingsautoriteit, de NMa. Het gaat onder andere over de beschuldiging van monopolistisch gedrag en dat GasTerra gebruikmaakt van haar economische machtspositie. De NMa dreigt een historisch hoge boete op te leggen. Hoe werd u op de hoogte gebracht van die zaak?

De heer **Verhagen**:

Ik ben op de hoogte gebracht in december 2010 dat er overeenstemming was. Ik ben van tevoren mondeling door de directeur-generaal Energie, de heer Vijlbrief, daarover geïnformeerd, tenminste, dat leid ik af uit het feit dat ik een notitie gevonden heb waarin staat: eerder over gesproken. Dus ik ga ervan uit dat we er toen over gesproken hebben dat er een deal was NMa-GasTerra, waarbij op die en die wijze tegemoetgekomen werd aan de eisen van de NMa met betrekking tot betere toegang van derden tot de gasopslagen en betere werking van de gasmarkt. In die brief van december, waarin gesproken wordt over die overeenstemming tussen NMa en de andere partijen, staat wat de gang van zaken was.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Op dat moment bent u geïnformeerd door uw ambtenaren dat dit speelde? December 2010?

De heer **Verhagen**:

Ik denk dus ook ietsje eerder, omdat er staat: eerder over gesproken. Dus ik ga ervan uit dat wij daar toen over hebben gesproken. Kijk, dat liep al, die bemiddeling, of hoe je het wilt noemen, tussen NMa en GasTerra door het ministerie van Economische Zaken. Dat liep al in de tijd dat mijn voorganger er zat. Ik lees ergens: sinds september vermengt de wens van Economische Zaken zich met de discussie met de NMa, of de eisen van de NMa. Ik ben zelf in oktober minister geworden, dus dat liep op dat moment al. Maar ik kan gewoon nalezen dat ik in december zwart-op-wit zie wat er afgesproken is.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, het is inderdaad een langlopende zaak. De NMa doet al vanaf 2006 onderzoek naar GasTerra en in 2010 komen ze met deze beschuldigingen. Zij dreigen een historisch hoge boete op te leggen. Weet u nog hoe hoog die boete was?

De heer **Verhagen**:

Nee, geen idee.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het is gigantisch, op dat moment is het de hoogste boete tot dan toe; ruim boven de 4 miljoen, dus het gaat om veel geld.

De heer **Verhagen**:

Daar gaat de NMa zelf over.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wij zien dat uw ambtenaren in de bemiddelingen tussen GasTerra en de NMa optreden als ... Ik zei 4? Het was 400. Het gaat om ruim 400 miljoen, dus het ging om honderden miljoenen, een groot bedrag. Wij zien dat uw ambtenaren vervolgens in de bemiddelingen tussen GasTerra en de NMa optreden als facilitator, met als doel om die boete af te wenden. Werd u op de hoogte gesteld van die bemiddelingen?

De heer **Verhagen**:

Wat ik net zei, ik heb het resultaat van die bemiddelingen sowieso gezien,

dus in die zin ben ik daarvan op de hoogte. Even los van de impact die zo'n boete eventueel heeft, de NMa, de mededingingsautoriteit, is onafhankelijk in zijn oordeel. Het was wel zo dat het ministerie het niet eens was met de beoordeling van de NMa, omdat er naar onze mening binnen de mogelijkheden van de wet werd geopereerd. Wij vonden overigens zelf wel dat de gasmarkt moest verbeteren. Dat hing dus samen met de net door de Tweede Kamer aanvaarde nieuwe Gaswet.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zei het al: de NMa, de Nederlandse Mededingingsautoriteit, is onafhankelijk, maar er is wel een relatie van deze marktmeester met uw ministerie. Van GasTerra is het ministerie ook aandeelhouder. Lag er überhaupt wel een rol voor het ministerie van Economische Zaken om in dit soort onderhandelingen te gaan bemiddelen?

De heer **Verhagen**:

Als je kunt bewerkstelligen dat er een verbetering van de gasmarkt ontstaat, dan moet je stappen zetten, maar dan moet je ook weten waar de pijn zit bij NMa, dus zonder te willen treden in een oordeel van de NMa op dat moment, kun je wel informeren: wat is dan nodig zodat jullie vinden dat er fatsoenlijk geopereerd wordt? En dan kijk je naar de afspraken die je met GasTerra kunt maken, waar je zelf nota bene aandeelhouder van bent, of dat conform de wens is.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar zaten daar geen dilemma's in? U bent de verantwoordelijke minister voor die onafhankelijke mededingingsautoriteit en u bent aandeelhouder, dus u heeft belangen, in GasTerra en er hangt een hele hoge boete, van ruim 400 miljoen euro, boven de markt.

De heer **Verhagen**:

Ja, nogmaals, die boete is niet bepalend, maar je gaat wel kijken ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik vraag u of u daar geen dilemma's ziet. Zit er geen spanning op de belangen die daarmee gepaard gaan?

De heer **Verhagen**:

Nee, want je kunt die toch scheiden. Wat vervelend is, is dat je aan de ene kant als overheid of als minister verantwoordelijk bent voor een

onafhankelijke toets door de NMa en dat moet zekerstellen, en aan de andere kant als aandeelhouder het daar niet mee eens kunt zijn. Dan kun je een juridische procedure volgen en dat is uiteindelijk ook gebeurd. Er is bezwaar gemaakt en daar heb ik mij dus achter geschaard. GasTerra kon natuurlijk geen bezwaar maken als ik daar als aandeelhouder nee tegen gezegd had. Er is dus bezwaar gemaakt tegen het besluit van de mededingingsautoriteit. Daar is overigens GasTerra in het gelijk gesteld. In juni 2011 is het besluit van de NMa om een boete te geven herroepen. Het dilemma wat je hebt, is dat je enerzijds daartegen wil kunnen verweren en anderzijds verantwoordelijk bent voor een onafhankelijk besluit van de NMa.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik neem u even mee terug in de tijd. U gaf net aan dat het in december 2010 erop lijkt dat NMa en GasTerra een deal gaan bereiken -- u schetste dat net zelf ook -- over een pakket maatregelen dat GasTerra moet nemen en dat er dan geen boete komt. Maar wij zien in januari 2011 dat de NMa er toch op aanstuurt om een boete op te leggen, dus begin januari 2011. In hoeverre wordt het ministerie van dit soort zaken op de hoogte gehouden? Hoe weet het ministerie dat de NMa die boete alsnog dreigt op te leggen? En wordt u daar zelf van op de hoogte gehouden?

De heer **Verhagen**:

Wat ik zie in de stukken ... Is het op 13 januari dat het besluit uiteindelijk genomen is?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik vraag u ook naar uw herinnering.

De heer **Verhagen**:

Ja, maar ik zit even terug te ... Ik word op een gegeven moment, begin januari, op de hoogte gesteld dat er een boete dreigt. Die is ook opgelegd. 5 januari 2011 heeft de NMa een besluit gepubliceerd met de boete. Dat is dus gewoon gebeurd; dat besluit is gewoon genomen. Daar is daarna bezwaar tegen aangetekend en dat is weer gehonoreerd in juni.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Er gebeurt nog veel meer. Ik ga u even meenemen om de herinneringen naar boven te halen. In december 2010 dreigt die boete van de NMa afgewend te worden. Begin januari dreigt de boete toch weer op tafel te

liggen; die torenhoge boete. Die wordt niet gepubliceerd, dat is alleen intern bekend.

De heer **Verhagen**:

Dat is gewoon een besluit, dat is gepubliceerd. Niet de hoogte van de boete, maar het besluit.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Uw ambtenaren schrijven -- ik pak het er even bij -- op 4 januari 2011 dat zij de opstelling van de NMa als een aanval op de minister zien en zich afvragen wie hier eigenlijk de macht heeft in de energiewereld. Dat is een memo van 4 januari 2011 aan u als minister. Zag u de opstelling van de NMa, die op dat moment dreigde alsnog die boete op te leggen, ook als een aanval op het ministerie?

De heer **Verhagen**:

Nee.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Waarom niet?

De heer **Verhagen**:

Nogmaals, de NMa is onafhankelijk. Je kunt het niet eens zijn met wat zij doen, dat moge duidelijk zijn ... Als je zegt dat NMa het optreden van GasTerra veroordeelt, waar ze later overigens op teruggekomen zijn, en de Staat of de overheid is medeaandeelhouder van GasTerra, dan veroordeelt de NMa op dat moment ook het optreden van de overheid, ja. Dus in die zin kan ik mij wel voorstellen dat je zegt: wij vinden het ten onrechte dat hier de Staat veroordeeld wordt voor haar medeverantwoordelijkheid voor dat optreden, maar dat is iets anders dan een aanval. Het zegt mij helemaal niks; ik bedoel: ze doen maar. Daar ga ik ook niet over. Ik ga wel over de vraag of ik het terecht vind of er bezwaar tegen maak of niet. Daar ga ik over, maar verder heb ik geen invloed op wat de NMa doet en dat is maar goed ook. Dat is een onafhankelijk instituut.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

We zien vervolgens dat uw ambtenaren --vanmorgen is dat ook in het verhoor met de heer De Groot aan de orde geweest -- er bij u op aandringen om een stevig gesprek te gaan voeren met de raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit, met als doel om die boete af te wenden.

We zien dat u op 7 januari inderdaad dat gesprek heeft met de voorzitter van de NMa, de heer Kalbfleisch, en dat diezelfde dag nog de NMa toch aangeeft dat ze met een pakket maatregelen wil instemmen en niet komt met die torenhoge boete. Dat gesprek moet wel indruk hebben gemaakt. Kunt u aangeven hoe dat gesprek is verlopen?

De heer **Verhagen**:

Nee, dat kan ik niet, aangezien ik het me niet kan herinneren.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U kunt zich dat moment niet herinneren?

De heer **Verhagen**:

Nee, maar 5 januari heeft de NMa al een besluit genomen. Dat is gewoon gepubliceerd. 5 januari 2011 is er een publicatie van de NMa, waarin zij het oordeel vellen dat er een boete wordt uitgedeeld. Die kunt u opvragen. Dat besluit is genomen en gepubliceerd op 5 januari.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het is onze informatie dat dat besluit niet is gepubliceerd, dat dat intern is. Het memo waar ik net aan refereerde, was van 5 januari, maar het memo op 4 januari is aan u gericht. Dat is dat u wordt aanbevolen om voor 13 januari nog met de raad van bestuur van de NMa een stevig gesprek te voeren, om hen hier ook tot de orde te roepen.

De heer **Verhagen**:

Nee, dat zal ik nooit gedaan hebben.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

In mijn woorden.

De heer **Verhagen**:

Dat kan ik niet gedaan hebben. Ik kan hooguit ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wij hebben een gespreksverslag gezien dat u een ontmoeting heeft gehad met de heer Kalbfleisch van de NMa op 7 januari en we zien, en dat is zo bijzonder, dat de NMa diezelfde dag nog terugkomt op haar besluit. En daarom zeg ik: dat gesprek moet wel indruk hebben gemaakt.

De heer **Verhagen**:

Maar u heeft een gespreksverslag, zegt u net, ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wij hebben een terugkoppeling van het verslag gezien van het gesprek dat de heer Kalbfleisch met u heeft gehad.

De heer **Verhagen**:

En wat stond daarin?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat dit een stevig gesprek is geweest. Ik neem u even mee. Het is een gesprek van u met de heer Kalbfleisch en later in dat gesprek sluit ook nog uw dg aan. Dat is op dat moment de heer Vijlbrief, die zich dan ook nog zeer stevig uit.

De heer **Verhagen**:

Mag ik aan mijn begeleider vragen om mij daar enige inzage in te geven? Ik weet dat zelf niet.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar u zat daar zelf aan tafel.

De heer **Verhagen**:

Of ik zou graag dat verslag zien.

De **voorzitter**:

Als u daar behoefte aan heeft, mag u even overleggen met uw bijstandsverlener. Dan lijkt het me ook goed om daarvoor even te schorsen. Dan stel ik voor dat we een kwartier schorsen.

De vergadering wordt van 14.56 uur tot 15.12 uur geschorst.

De **voorzitter**:

We gaan door met het vervolg van het verhoor van de heer Verhagen. We bleven voor de schorsing even hangen bij de vraag of het besluit van de NMa om een boete op te leggen op 5 januari 2011 was gepubliceerd. Ik wil u de kans geven, nu u daarover overleg heeft gehad, om in te gaan op wat u zich daar nog van kunt herinneren.

De heer **Verhagen**:

Ja, dat was de reden dat ik even om overleg vroeg, excuses daarvoor. Mevrouw Van der Graaf zei dat er een verslag was van een gesprek dat ik met Kalbfleisch, de voorzitter van de mededingingsautoriteit, gevoerd had. Ik kan me daar niets van herinneren. Ik heb nagevraagd of we daar iets van in onze dossiers hebben staan, of daar informatie over is. Bij mij en bij mijn begeleider ontbreekt dat totaal. Juist omdat ik heb geprobeerd mij zo goed mogelijk voor te bereiden op dit verhoor, door alle relevante stukken te lezen, vond ik dat opmerkelijk, omdat ik me er niets van herinner. Dat gesprek zal ongetwijfeld hebben plaatsgevonden, zeker als u dat zegt. Maar het enige wat ik ook op basis van de informatie die ik zelf heb gezien, kan concluderen, is dat er in december bijna overeenstemming was, dat dat begin januari van tafel ging en dat er uiteindelijk halverwege januari weer overeenstemming was over dat plafond. Dat kwam enerzijds tegemoet aan de wensen van Economische Zaken en anderzijds aan de wensen van de Nederlandse Mededingingsautoriteit. Dat is wat ik kan concluderen, maar als u zegt dat ik daar een stevig gesprek gevoerd heb, dan moet ik dat van u aannemen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik probeer zo meteen ook wat herinnering mee te geven aan wat wij in dat gespreksverslag hebben gelezen. Misschien is het ook goed om nog in te gaan op dat besluit dat op 5 januari genomen zou zijn, zoals u aangaf. Het is juist dat de mededingingsautoriteit op die datum een besluit neemt om een boete op te leggen. Dat is ook een officieel besluit dat aan GasTerra bekend is gemaakt. Maar vervolgens geeft GasTerra aan verder te willen onderhandelen. Op verzoek van GasTerra wordt dat besluit dan niet gepubliceerd. Vervolgens gaan de onderhandelingen of die bemiddeling verder en wordt het gesprek gevoerd van 7 januari waar ik naar verwees, dat u zou hebben gehad met de heer Kalbfleisch. Na dat gesprek komt de NMa dus terug op het besluit om die boete op te leggen, en besluit akkoord te gaan met dat er een maatregelenpakket moet komen, iets waartoe u ook had opgeroepen. Dat alles wordt uiteindelijk gepubliceerd in juli van dat jaar. Dat is hoe de grote tijdlijn in elkaar steekt.

Om u dan toch even mee te nemen naar dat gesprek en wat wij daarover hebben gelezen: wij baseren ons daarbij op een e-mail die de heer Kalbfleisch intern heeft verstuurd aan een collega binnen de Nederlandse Mededingingsautoriteit. Daarin schrijft hij dat hij met u heeft gesproken, dat dat een gesprek tussen u beiden is geweest, waarin uw pleidooi is geweest

het afwenden van de boete in het belang van de gasrotonde en van het investeringsklimaat. Later in dat gesprek schuift dan de heer Vijlbrief aan, op dat moment directeur-generaal. Hij onderstreept stevig uw pleidooi, leiden wij uit deze e-mail af. En vervolgens moet er ook goed worden opgelet dat het besluit niet publiek zal worden gemaakt. Dat is de kern van wat wij hebben teruggelezen over dit gesprek. Helpt dat uw herinnering?

De heer **Verhagen**:

Nee. Eén: ik concludeer uit wat u nu voorleest niet dat ik op een toon die u eerder schetste, die mij gesuggereerd werd, geïntervenieerd heb. Wat ik daaruit concludeer, is dat ik de consequenties geschetst heb, en dat kan ik mij voorstellen, temeer omdat ... Dat is ook het bezwaar. Wij zijn in beroep gegaan tegen het besluit, en dat is gehonoreerd, omdat wij vonden dat GasTerra niet in strijd met de wettelijke bepalingen zoals die tot dat moment golden, gehandeld had. Dat is overigens gewijzigd door de gewijzigde Gaswet die in 2010 is aangenomen. Dat ik zeg "joh, we hadden een deal, of er was overeenstemming; wat is er nu aan de hand dat die overeenstemming van tafel is?", zoiets kan ik me voorstellen, maar nogmaals, it doesn't ring a bell, ook na uw nadere opmerkingen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat is een parafrasering van wat ik heb gelezen. Wat we vervolgens zien, is een memo van de directie Financieringen aan de minister van Financiën op 19 januari 2011. In die memo wordt eraan gerefereerd dat u vrij goed geslaagd zou zijn in het pleidooi dat u had, maar dat dat wel gevoelig ligt en niet naar buiten mag komen vanwege de onafhankelijke positie van de toezichthouder.

De heer **Verhagen**:

Even los van het feit of die memo gestuurd is aan Financiën, de NMa gaat over een oordeel. Ik kan argumenten verzinnen of aanvoeren waarom ik het niet eens ben of zou zijn met een bepaald besluit, maar de NMa is onafhankelijk en gaat zelf over haar eigen besluiten. Dus het is aan de NMa om haar eigen positie op dat punt ook zeg maar te bewaken. Ik ben zelf niet iemand die vindt dat de NMa niet onafhankelijk is. Ik kan wel informeren wat er aan de hand is, maar het zou toch buitengewoon vreemd zijn als ik zeg: u mag dat besluit niet nemen? Als ik voorzitter van de NMa was geweest, had ik gezegd: meneer, u kunt de boom in -- ja, sorry. Het is iets anders dat je op basis van argumenten zegt: jullie vonden dat de werking van de gasmarkt zou moeten verbeteren; daar werken we aan, daarvoor gaan we die en die

voorwaarden stellen in het plafond. Dat lijkt me voor de hand liggen, maar toch niet: joh, jullie mogen dat besluit niet nemen?

Wat ik nog steeds vreemd of apart vind, is dat ik bij de voorbereiding het besluit van 5 januari gewoon heb kunnen vinden. In de stukken staat volgens mij niet dat het besluit niet bekendgemaakt wordt, maar dat de hoogte van de boete niet bekendgemaakt wordt. Maar het besluit als zodanig zou gewoon bekendgemaakt worden. Er zou zelfs een persbericht uitgaan. GasTerra moest de stappen die zij zou zetten ter verbetering van de gasmarkt, ook in een persbericht aangeven. Dus ik kan mij niet voorstellen dat dit geheimgehouden is, integendeel. Hoe kan het dat ik nu, 2022, op een linkje klik en dan dat besluit gewoon zie komen? Ik heb dat deze week nog gedaan. Klik, en dan komt dat besluit van 5 januari.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Misschien is het goed om aan te geven dat op verzoek van GasTerra dat besluit hangende de bezwaarprocedure niet openbaar gemaakt is. Ze hebben bezwaar gemaakt, aangezien de openbaarmaking van dat besluit op 5 januari de belangen van GasTerra onevenredig zou schaden. Dat is de achtergrond geweest van publicatie niet op dat moment. Maar inderdaad, later, in juli 2011, is er alsnog een besluit gepubliceerd, waaruit dit voortraject ook blijkt.

De heer **Verhagen**:

Dank u dat u dat voor mij opgehelderd heeft. Dat wist ik dus niet; dat moge ook uit mijn reactie blijken. Sorry.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat is duidelijk. Dank u wel.

De heer **Verhagen**:

Excuus.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan wil ik met u naar het pakket van maatregelen waar u al langer aan heeft gerefereerd, dat GasTerra met de NMa overeenkomt om de gasmarkt te versterken. Dat omvat dus een aantal nieuwe producten die GasTerra op de markt gaat zetten. In hoeverre hebben de bestuurders of aandeelhouders van GasTerra de extra benodigde verkoopprijs als argument ingezet om het Groningenplafond hoger te krijgen, denkt u?

De heer **Verhagen**:

Ik denk dat omdat er meer op de virtuele gasmarkt moest worden aangeboden, omdat er ook middelen ter beschikking werden gesteld om de gasbergingen uit te breiden en toegang te geven voor anderen, het toen redelijk geacht werd om de ruimte die niet gebruikt was in de periode 2005-2010, dus dat akkoord van 25 miljard kuub, toe te staan; nogmaals, mits dat onder het totale plafond bleef van die 425 in die tien jaar. Dus je mocht wel inhalen, dat werd redelijk geacht, mits het totaal over de tien jaar niet boven dat oude niveau uitkwam.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar we begrepen net bij het verhoor van de heer De Groot dat er wel sprake was van een deal.

De heer **Verhagen**:

Er zijn afspraken gemaakt, ja. In die zin noemen ze dat een deal.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat recht op inhaal, dat is eigenlijk waar ik naartoe wil. Was het recht op inhaal een consequentie van die deal met de NMa?

De heer **Verhagen**:

Dat was de consequentie van het totaal aan noodzaak om volgens de NMa meer volume op de markt te brengen plus betere toegang van derden tot de gasopslag en bergingen en het kleineveldenbeleid. Die combinatie van betere werking van de gasmarkt, meer volume op de virtuele gasmarkt en kleineveldenbeleid maakte dat dat redelijk geacht werd.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dan speelt er in 2011 nog een kwestie met de mededingingsautoriteit. Dat gaat over de tarieven van het gastransport die aan de klanten doorberekend mogen worden. Eenvoudig uitgelegd: de tarieven worden vastgesteld door de mededingingsautoriteit op basis van de waarde die het hele transportnetwerk van Gasunie vertegenwoordigt. In 2006 koopt de Staat de aandelen van Shell en Exxon in het netwerk. Sinds die aanschaf is er onenigheid over de waarde van het netwerk van Gasunie. Uw voorganger, mevrouw Van der Hoeven, besloot de waarde van dat transportnetwerk vast te stellen op 6,4 miljard euro. Maar de rechter verwerpt dat besluit in uw periode, waardoor de NMa de transporttarieven weer omlaag bijstelt, want men zegt dat de waarde te hoog is vastgesteld op 6,4 miljard euro. Die

vaststelling betekent dat Gasunie een grote afboeking moet doen. Herinnert u zich deze zaak?

De heer **Verhagen**:

Ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Welke consequenties had dat voor het ministerie van Economische Zaken?

De heer **Verhagen**:

Dat de tarieven omlaag moesten. De Gasunie was voor 100% staatsdeelneming, waarvoor Financiën verantwoordelijk was. Waar wij toen over gesproken hebben, is: als ze de extra kosten niet kunnen verdisconteren in de transportvergoeding, hoe zorgen we dan dat er toch voldoende financiële middelen zijn? Dat is de reden waarom ik er op een gegeven moment voor gepleit heb en heb voorgesteld om een minderheidsaandeel van de Gasunie toch weer te privatiseren, dus dat je niet meer voor alle investeringen die je moest doen, bij de overheid moest aankloppen, of om te voorkomen dat bepaalde investeringen niet gedaan konden worden. Door een minderheidsaandeel te verkopen zouden er financiële middelen van bedrijven, van andere investeerders, beschikbaar komen om de kosten te betalen. Dat staat ook in de voortgangsrapportage van de gasrotonde van 2011, dacht ik.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dit gaat inderdaad over 2011. Hoeveel contact is er geweest met de NMa over deze kwestie?

De heer **Verhagen**:

Niet, bij mijn weten. Er zal ongetwijfeld contact zijn geweest, ook vanwege de consequenties, maar volgens mij niet door mij, nee.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U bent er ook niet over geïnformeerd door uw ambtenaren dat er contacten zouden zijn?

De heer **Verhagen**:

Nee, nee.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Toch zien we hier dat u ook over dat besluit van de NMa ...

De heer **Verhagen**:
Ik ben actief geweest.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
U bent zeker actief geweest. We zien dat u ook over dat besluit van de Nederlandse Mededingingsautoriteit op 28 april 2011 persoonlijk contact opneemt met de NMa. Ik wilde u vragen hoe dat gesprek is verlopen.

De heer **Verhagen**:
Geen idee, het spijt me. Kunt u mij enige duiding geven waarover ik dan contact heb opgenomen; om een verheldering te krijgen of ... Ik probeer enig zicht te krijgen voor mijzelf.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wij hebben een nota van de directie Financieringen ontvangen aan de minister van Financiën, op dat moment minister De Jager. Dat gaat over het resultaat van het overleg van minister Verhagen met de NMa dat op 28 april 2011 zou hebben plaatsgevonden.

De heer **Verhagen**:
En wat was het resultaat?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Ik zoek het er even bij. Even kijken of ik het in mijn stukken kan vinden. Wat wij hieruit kunnen afleiden, is dat dit overleg minder succesvol is geweest, want dat u de afwaardering wilde voorkomen, maar dat dit niet is gelukt.

De heer **Verhagen**:
Ik weet het niet, het spijt me.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
U kunt zich dat niet herinneren.

De heer **Verhagen**:
Nee. Het heeft niet alleen blijkbaar geen indruk gemaakt op de NMa, maar ook niet op mij.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Nee, het is inderdaad zo dat de NMa op dat moment bij haar besluit blijft dat zij voornemens was te nemen.

De reden waarom wij deze twee voorbeelden aan u wilden voorleggen, is dat de Nederlandse Mededingingsautoriteit toezichthouder en marktmeester is en onafhankelijk is; u heeft er zelf al veel woorden over gezegd. Is het dan niet bijzonder dat een minister van Economische Zaken, die verantwoordelijk minister is, dan hoogstpersoonlijk contact legt met de NMa en probeert de NMa op andere gedachten te brengen?

De heer **Verhagen**:

De NMa is onafhankelijk. Dat laat onverlet dat je wel argumenten ter verdediging van de positie van de Staat kunt inbrengen, als beoordeeld wordt of handelen van de Staat of van GasTerra of Gasunie, waar de Staat aandeelhouder van is ... Je kunt wel argumenten naar voren brengen, net zo goed als zij zich kunnen verdedigen. GasTerra wordt zelf om een oordeel gevraagd, maar op het moment dat je daar zelf als overheid deelnemer aan bent, mag je wel de argumenten ... Dat wil niet zeggen dat je daarmee de onafhankelijke positie of het oordeel ... Het zou iets anders zijn als ik zeg: u mag dat oordeel of dat besluit niet nemen. Dat is heel iets anders dan wanneer je argumenten naar voren brengt waarmee je de positie van de andere kant verduidelijkt. Daarmee tast je de onafhankelijkheid niet aan. De onafhankelijkheid wordt aangetast op het moment dat je ingrijpt in een besluit. Als ik zou zeggen "u mag dat besluit niet nemen", dan ga je op de stoel zitten of dan tast je de onafhankelijkheid aan.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Daar ging het vanmorgen met de heer De Groot ook over, die toen bevestigde dat je een stevig gesprek kunt voeren, maar dat de minister geen aanwijzing kan opleggen. Mag ik uw woorden ook zo begrijpen?

De heer **Verhagen**:

In theorie klopt dat, ja. Laat ik het daarbij houden; dat is zo. Maar dat wil niet zeggen dat ik de woorden gebruikt heb die in een ambtelijke nota staan. Ik houd mijn eigen vrijheid om mijn eigen woorden te kiezen. Ik ga niet letterlijk voorlezen wat er staat. Dat is informatie die een ambtenaar jou geeft, en dan heb je je eigen verantwoordelijkheid of je dat wel of niet doet. Op het moment dat in een nota staat: u moet hem ter verantwoording roepen ... Dat zou ik om te beginnen niet doen, om de doodeenvoudige reden dat ik dat over de grens vind gaan ten opzichte van de onafhankelijke positie. Maar argumenten naar voren brengen of opheldering vragen, dat kan absoluut wel.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U geeft daarmee aan dat het heel gebruikelijk is om vanuit het ministerie, in de rol van minister op deze manier contact te leggen met de raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit, ook op het moment dat het gewenst is dat zij op andere gedachten gaan komen.

De heer **Verhagen**:

Nee, dat is niet gebruikelijk.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat vraagt echt wel wat nadere duiding van u, want u wekt nu de indruk -- en als dat niet zo is, moet u dat zeggen -- dat het gebruikelijk is om die argumenten, als je het niet met de autoriteit eens bent, wel goed naar voren te brengen.

De heer **Verhagen**:

Ik vatte uw woorden zo op dat dit regelmatig voorkwam, dat dat gebruikelijk was, dat je bij wijze van spreken bij iedere uitspraak van de NMa contact zou opnemen. Daarom zei ik: nee, dat is niet gebruikelijk. Maar ik kan me dit wel voorstellen in het kader van bijvoorbeeld een escalatie, als je zelf partij bent. In dit geval is de Staat partij in datgene waar de NMa over oordeelt, of dat nou is omdat je aandeelhouder of partij bent bij GasTerra of een staatsdeelneming hebt met betrekking tot de Gasunie. In zo'n geval ben je als Staat ook degene die onderzocht wordt door NMa. Dat je dan je eigen argumenten naar voren brengt, kan ik mij wel voorstellen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar waar liggen dan voor u de grenzen?

De heer **Verhagen**:

Want je bent niet een willoos slachtoffer in de zin van dat je niet meer je eigen verweer of argumenten naar voren zou mogen brengen waarom jij vindt dat er geen sprake is van schending van de mededinging. Dat bedoel ik te zeggen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zegt: op het moment dat je zelf partij bent. Andere partijen hebben waarschijnlijk niet zo'n gemakkelijke toegang tot de voorzitter van de raad van bestuur van de mededingingsautoriteit.

De heer **Verhagen**:

Ja, die kunnen zich ook verweren, maar die moeten dat vaak doen via hun advocaat of via andere juridische hulp. Het staat eenieder vrij om argumenten naar voren te brengen waarbij er geen schending is van de NMa. Dat is altijd zo. Daar zit wat dat betreft geen verschil.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan zien we dat uw ambtenaren in 2011 een project starten over de toekomst van het gasgebouw. Dat is naar aanleiding van het feit dat uiteindelijk toch het einde van de gaswinning in Groningen langzaam in zicht komt. U spreekt een aantal keer met vertegenwoordigers van Shell en Exxon over de toekomst van het gasgebouw. Hoe reageren zij op de initiatieven van Economische Zaken om het gasgebouw te hervormen?

De heer **Verhagen**:

Naar de mening van Shell en Exxon was daar eigenlijk geen aanleiding toe. En naar de mening van Economische Zaken was daar wel aanleiding toe, om daar in ieder geval over na te denken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En wat was die aanleiding?

De heer **Verhagen**:

Wat zegt u?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat was die aanleiding?

De heer **Verhagen**:

Die aanleiding was dat wij vanaf 2025 naar verwachting van netto-exporteur netto-importeur zouden worden, met andere woorden, er zou eigenlijk veel meer gas van buiten komen, vanuit Rusland, Noorwegen, Azerbeidzjan, Algerije, noem maar op, van andere landen waarmee je een contract kon afsluiten. Meer gas waar wij niets mee te maken hadden en minder gas uit de Nederlandse velden. Dan zou de positie ...

Het gasgebouw is tot stand gekomen sinds 60 jaar, sinds 1962, bij de nota-De Pous, waarin juist vorm was gegeven aan die publiek-private samenwerking. Die combinatie zou natuurlijk veel minder worden naarmate

je minder eigen gas had en meer buitenlands gas of dat je daar zelfs helemaal afhankelijk van zou worden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het idee was: tot 2020 kunnen we goed produceren en dan neemt het af, ook omdat de druk in het veld dan afneemt, en in 2030 is het eigenlijk klaar.

De heer **Verhagen**:

2025, in mijn herinnering.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Economische Zaken en u waren van mening dat we ons moeten voorbereiden op een toekomst zonder Groningen.

De heer **Verhagen**:

Ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat betekent meer gas importeren.

De heer **Verhagen**:

Ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Daarover werd een project gestart en gesproken met Shell en Exxon. Hoe zagen zij die toekomst zonder Groningen en met veel import van gas?

De heer **Verhagen**:

Hoe zij Groningen zagen ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Nee, die toekomst zonder Groningen, met veel import van gas.

De heer **Verhagen**:

Zij wilden het gasgebouw eigenlijk handhaven zoals het was.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En dan gewoon maximaal winnen.

De heer **Verhagen**:

Nee, het ging niet over de hoeveelheid die je wint, want ook zij zagen dat

het in decline ging, dat het steeds minder rendabel zou worden om überhaupt gas uit Groningen te halen. Ik denk dat de meningen erover verschilden. Ik herinner me nog wel, nu u dat zo zegt, dat ik op een gegeven moment publiekelijk heb gezegd: we moeten nadenken over de toekomst van de voorzieningszekerheid van gas. Dat was een van de elementen vanuit het publieke belang om te zorgen dat iedereen gas heeft, want gas vonden wij heel belangrijk als transitie-energie totdat wij volledig duurzaam zouden zijn. En toen zei Lankhorst: ja, maar het is nog helemaal niet op. In mijn beleid was ik veel meer aan het inspelen op gasvoorziening zonder Gronings gas. En zij gingen er nog steeds vanuit dat je eigenlijk veel langer, dus tot 2040 of nog langer, gas uit Groningen kon halen. Daar zit, denk ik, ook het verschil in appreciatie waarom zij vonden dat het gasgebouw zou blijven bestaan, terwijl wij al aan het nadenken waren over de toekomst: hoe doen we het zonder Gronings gas?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik zei het net verkeerd, ik had het over winnen, maar klopt het dat de olies zo snel mogelijk wilden verkopen op dat moment?

De heer **Verhagen**:

Dat is überhaupt steeds de hele discussie. Ik heb aan het begin van dit verhoor ook gezegd dat als het aan Shell en Exxon lag, er überhaupt geen plafond was.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In uw periode verschijnen er ook veel publicaties over de "golden age of gas" en dat gas eigenlijk een transitiebrandstof is, zoals u al zei. Die "golden age", kunt u dat een beetje duiden?

De heer **Verhagen**:

Kijk, wij gingen er toen vanuit dat je om de klimaatdoelstellingen te halen, omdat wij zeker wisten dat er weliswaar een toename zou komen van duurzame energie, door middel van windmolens, zonne-energie en anderszins, nog tot 2050 -- want de doelstelling was dan 100% duurzame energie -- fossiele energie nodig had. Tegelijkertijd was het voor iedereen duidelijk, voor mij ook, dat gas veel minder vervuילend is en veel minder CO₂ uitstoot dan kolen en andere troep. Je kunt ook een discussie hebben over kernenergie, dat heb ik ook tot aan Fukushima gedaan, en over gas. Het liefst ging ik af van kolen. Ik had te maken met een erfenis ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Ik vroeg u over die golden age.

De heer **Verhagen**:

In Nederland hebben wij op dit moment een iets andere houding ten opzichte van gas dan de rest van de wereld. Iedereen zag gas, omdat het minder vervuilend was dan andere energiebronnen, als de transitie. Dat was ook de reden waarom het Internationaal Energieagentschap sprak over de "golden age of gas". De gedachte was dat er veel meer gebruik van gas gemaakt zou worden en dat de voorraden wereldwijd voldoende zijn om daarin te kunnen voorzien.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En er wordt ook gesproken over het meer inzetten van aardgas in elektriciteitscentrales. Hebben Shell en Exxon daarop aangedrongen, om meer gas in elektriciteitscentrales te verstoken?

De heer **Verhagen**:

Zij zagen gas ook als belangrijk. In de gesprekken met Shell en Exxon -- in ieder geval met Shell, maar ook met Exxon -- was er naast groen gas ... Ik heb met Exxon wel gesproken over groen gas uit algen maken. Er was ook een hele discussie over hoe we meer naar groen gas konden gaan. Voor het overige werd er ook veel meer gekeken hoe we gas konden gebruiken. Ik was overigens een voorstander van gas.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat betekende dat voor de productie in Groningen?

De heer **Verhagen**:

Niets, want die was gelimiteerd door het plafond en door met name het winningsplan. Als we gascentrales hebben voor de elektriciteitsopwekking -- daar zijn er ook een aantal van geopend in mijn tijd -- had dat wel consequenties voor de hoeveelheid gas die je moest importeren. Vandaar dat ik ook als minister veel energie gestoken heb -- een fout woord natuurlijk, maar goed -- veel activiteiten verricht heb, in Rusland, in Algerije, in Azerbeidzjan, om daar gas ... En in Qatar liquid natural gas. In die tijd is ook de Gate-terminal geopend voor lng uit Qatar. De consequentie was wel dat je juist veel meer import moest hebben. Daar heb ik ook heel veel tijd aan besteed.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U trok daaraan en u zag misschien ook een toekomst zonder gasproductie in Groningen en meer import van gas, maar de olies wilden er niet aan?

De heer **Verhagen**:

Nee, maar de olies hebben zich niet verzet tegen die import. De oliemaatschappijen zagen in dat kader niet de noodzaak van een verandering van het gasgebouw. We hebben er nooit over gesproken dat dit betekende dat je meer gas uit Groningen moest halen. Helemaal niet. Integendeel. U moet zich voorstellen dat ik wel met Shell sprak over hoe zij betere toegang kregen tot Rusland. We hadden hele discussies over Sachalin. Ik weet ook wel dat wij in de contacten met Rusland ook de toegang van Shell tot de Russische gasvelden probeerden te bereiken. Het zijn wereldspelers, dus die hebben wel belang bij gaswinning, maar die hoeft helemaal niet in Groningen te liggen. Er is nooit, echt nooit -- dat durf ik hier met de hand op het hart te verklaren, en ik sta ook onder ede -- gevraagd om meer gas te produceren in Groningen want de golden age of gas. Maar dat is iets anders dan dat zij graag toegang wilden hebben tot Russische velden et cetera.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dan wil ik graag met u stilstaan bij de communicatie met de Tweede Kamer. In het verhoor hebben we het gehad over het Groningenplafond dat in 2011 wordt vastgesteld. Dat is destijds niet gecommuniceerd met de Tweede Kamer, terwijl dat volgens de Gaswet wel verplicht is. Ook de hoogte van de boete van de NMa is niet gedeeld met de Tweede Kamer. Hoe verklaart u dat?

De heer **Verhagen**:

Ik maak even een onderscheid tussen wat fout is gegaan en uw woorden, in de zin dat u zegt "niet gecommuniceerd". Daar wil ik graag een kanttekening bij plaatsen. In de nota waarin aan mij gevraagd wordt om een besluit te nemen over het Groningenplafond, staat dat er ook een brief naar de Tweede Kamer gaat en dat die mij te zijner tijd wordt voorgelegd ter ondertekening, zodat de Kamer daarvan op de hoogte ... Ik heb ter voorbereiding van dit verhoor nagevraagd waar die brief is en wat de Kamer daarmee heeft gedaan, omdat ik daar uiteraard wel in geïnteresseerd was. Toen werd gezegd dat er nooit een brief naar de Kamer is gegaan. Dat heeft mij verrast. Ik ben daarvoor verantwoordelijk. Er had absoluut een brief naar de Kamer moeten gaan. Dat is een fout van mij, daar ben ik voor

verantwoordelijk, dat heb ik niet juist gedaan, punt. Los van de vraag of je weet wat je allemaal aan stapels brieven krijgt, had dat horen te gebeuren.

Er is wel gecommuniceerd met de Kamer over het plafond. In januari is dat besluit genomen en in juni 2011 is de jaarrapportage Delfstoffen en aardwarmte vastgesteld. Daarin staat op pagina 22 het plafond, inclusief die afspraak dat men die 25 miljard extra mocht produceren, de inhaal van de periode daarvoor. Dat staat daar gewoon op pagina 22; dat kunt u zo nalezen. Dat rapport is door mij naar de Kamer gestuurd. Het was een openbaar verslag.

Het heeft mij in dat kader overigens verbaasd dat ik De Jong, de inspecteur-generaal van Staatstoezicht op de Mijnen, eerder deze week hoorde zeggen dat hij pas in 2013 wist dat dat plafond hoger was vastgesteld, op een brief die hij onderhands kreeg, want dit jaarverslag over de delfstoffen en de aardwarmte wordt gemaakt door EZ in combinatie met Staatstoezicht op de Mijnen. Met andere woorden, dit rapport wordt mede met Staatstoezicht op de Mijnen vastgesteld. Ik kan me niet voorstellen dat Staatstoezicht op de Mijnen dit jaarverslag niet heeft gehad, want het is mede van henzelf. Het kan best zijn dat De Jong zelf dat nooit geweten heeft. Maar Staatstoezicht op de Mijnen was ook betrokken bij dat jaarverslag. Er is dus geen sprake van geheimhouding.

Nogmaals, er had een brief naar de Kamer moeten gaan, absoluut. Dat is helemaal fout dat dat niet gebeurd is, punt.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat was ook de bedoeling, hebben wij begrepen, als processtap, maar die is niet gekomen.

De heer **Verhagen**:

Die is niet gekomen, maar de Kamer had op de hoogte kunnen zijn van dat plafond, inclusief die inhaal, omdat dat stond in een rapport dat ook aan de Kamer is aangeboden, op pagina 22.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En dat andere besluit?

De heer **Verhagen**:

Dat andere? Ja, ik weet zelf de hoogte van die boete niet. Het is mij ook

nooit meegedeeld hoe hoog die boete was, dus wat dat betreft kan ik ook niet zeggen waarom dat niet aan de Kamer ... Ik weet niet in hoeverre dat normaal gesproken naar de Kamer gaat. Het is normaal een openbaar iets, of althans, de NMa maakt een besluit normaal openbaar, inclusief de boete. Dat is een onderdeel geweest van de deal dat de NMa de boete niet bekend zou maken. Maar ik ga er niet over dat de NMa die boete niet bekendmaakt.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat is in algemene zin uw beeld van de informatievoorziening vanuit het ministerie van Economische Zaken aan de Tweede Kamer?

De heer **Verhagen**:

Wat ik zelf wist, is volgens mij voor het merendeel gewoon openlijk gecommuniceerd met de Tweede Kamer.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En als ik dat relateer aan de gang van zaken in het gasgebouw?

De heer **Verhagen**:

Er zijn bepaalde delen van het hele gasgebouw, bijvoorbeeld als het gaat om de hoogte van exportcontracten ... De hoogte van die bedragen is ook nooit gedeeld met de Kamer. Dat had weer te maken met commerciële belangen enzovoort. Je ziet in zijn algemeenheid ... Maar misschien komen we daar nog wel op in het kader van: als je terugkijkt, wat zou er dan beter moeten. Ik ging ervan uit dat in die publiek-private samenwerking, wat het hele gasgebouw is, omdat er een participatie van de Staat was in die samenwerking, de publieke belangen verdedigd of gewaarborgd zouden zijn. Daar ging de Kamer ook vanuit, anders had de Kamer daar in 1962 en in 2005, toen dat vorm kreeg, in de nota-De Pous en bij de splitsing, niet mee ingestemd. Dus ik ging ervan uit dat de publieke belangen op dat punt vertegenwoordigd waren.

Wat je wel ziet in dit geheel, en dat wringt, is dat omdat het deels commercieel is, ook weer bedrijfsbelangen een rol spelen. Dat kan soms botsen. Er zijn wel meer elementen waarvan ik denk dat het botst, bijvoorbeeld dat de heer De Groot, waar u eerder over sprak, als dg Energie commissaris was. Zij hebben op basis van het Burgerlijk Wetboek de belangen van het bedrijf te dienen en moeten ook onafhankelijk opereren, zonder last of ruggenspraak, en van de andere kant moeten zij de publieke belangen waarborgen, dus het bedrijfsbelang of het private belang en het

publiek belang kunnen dan wringen, botsen, spanning veroorzaken. Hetzelfde zie je als je kijkt naar publieke belangen. Veiligheid is een absoluut publiek belang en leveringszekerheid ook. Dat kan ook weer spanning opleveren. Ik denk dat je achteraf kunt zeggen dat we die verschillende belangen toch beter moeten waarborgen, zodat dat niet met elkaar in conflict komt.

Het is een beetje een lang antwoord op wat u zegt.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U geeft er wel mee aan wat voor belangenstrijd er kan plaatsvinden. Dat gasgebouw is ook een ingewikkeld complex of een ingewikkeld geheel; dat is tot nu toe in de verhoren goed naar voren gekomen. Veel discussies, inhoudelijke vraagstukken en besluiten die in dat gasgebouw worden genomen, blijven binnenskamers. Dat is de indruk die wij nu hebben. U hebt zelf ook iets gezegd over welke informatie wel met u is gedeeld, na de beving bij Huizinge, en welke niet. Deelt u onze observatie?

De heer **Verhagen**:

Ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Kunt u dat toelichten?

De heer **Verhagen**:

Ik heb natuurlijk ook een deel van die verhoren gevolgd en ik zie wel degelijk dat er een dilemma of probleem bestaat, ook bij de informatievoorziening richting minister. Dat heeft ook weer te maken met die onafhankelijkheid, zonder last of ruggenspraak, en bedrijfsbelangen van zo'n commissaris versus ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe verklaart u dat over de veiligheidsrisico's na Huizinge, want dat was een groot onderwerp, die besluiten zo binnenskamers blijven? Hoe kan dat? U heeft een tijd rondgelopen op het ministerie van Economische Zaken. Wat is de indruk die u daaraan heeft overgehouden?

De heer **Verhagen**:

Nou, ik heb altijd het gevoel gehad, in de gesprekken die ik veelvuldig met de dg Energie had, eerst met Vijlbrief -- waarvan ik het overigens

buitengewoon jammer vond dat hij vertrok en thesaurier-generaal werd bij Financiën -- en ook met Dierikx, dat zij mij naar eer en geweten geïnformeerd hebben, ook op basis van de kennis over de stand van zaken die er was. Dat gold inclusief veiligheid. Op basis van de informatie die ik kreeg, als ik het heb over die publieke belangen, waarvan voor mij veiligheid, leveringszekerheid, voorzieningszekerheid absoluut belangrijk zijn ... En uiteraard speelden ook de opbrengsten voor de Staat mee in die publieke belangen. Ook al lag de hoofdmoot van veiligheid bij het Staatstoezicht op de Mijnen, zoals vastgelegd in de Mijnwet, ik ben ervan uitgegaan dat de vertegenwoordiging van de Staat in GasTerra dat element wel degelijk meenam. Het verbaasde mij buitengewoon dat Dessens hier eergisteren zei dat hij eigenlijk alleen maar keek naar die leveringszekerheid en de waardemaximalisatie, want het feit het in de Mijnwet met name gaat om het Staatstoezicht op de Mijnen wil niet zeggen dat je dat belang veronachtzaamt. Dat is ook een deel van de publieke belangen, dus dat hoor je ook wel mee te wegen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Was het voor u als minister ...

De heer **Verhagen**:

En ik had het gevoel dat dat ook gebeurde, op basis van de informatie die ik kreeg.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Was het voor u als minister voldoende duidelijk hoe dat gasgebouw in elkaar zat, hoe de verhoudingen lagen, waar invloed kon worden uitgeoefend?

De heer **Verhagen**:

Dat het complex was, was duidelijk. Het onderscheid dat ik net schetste, dat een commissaris op basis van het Burgerlijk Wetboek vooral het bedrijfsbelang in het oog hoort te houden, en zonder last of ruggenspraak -- dus ook van mij heeft hij geen last of ruggenspraak -- hoort te opereren, en anderzijds het waarborgen van die publieke belangen in bredere zin, dat heb ik mij onvoldoende gerealiseerd. Maar lopende de voorbereiding op dit verhoor en op basis van de stukken die ik gelezen heb en de verhoren die ik gezien heb, heb ik daar wel vraagtekens bij. Maar die had ik toen niet, dat moet ik ook volmondig erkennen. Ik dacht dat de publieke belangen voldoende gewaarborgd waren, juist door die participatie van de Staat in het

gasgebouw, ook op basis van dat het ook door de Kamer eerder zo was beoordeeld.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dank u wel. De heer Kwint heeft nog een aantal vragen.

De heer **Kwint** (SP):

Ik wou even terug naar wat u net zei. U had het over de relaties binnen het ministerie, de relaties met de hoge ambtenaren. Helemaal aan het begin spraken we over Huizinge, over augustus-september 2012. De dag daarna, in de ministerraad, krijgt u informatie van uw ministerie dat de schadeafhandeling prima op orde blijkt, ondanks de bezwaren van de heer Rodenboog. Achteraf blijkt er nog wel wat mis te zijn met de schadeafhandeling. Dan gaan de kennisinstellingen die dat normaal gesproken doen, KNMI en TNO, uw kennisinstellingen, niet het onderzoek doen naar seismische risico's, maar dat gaat uw toezichthouder wel doen, en van allebei die dingen wordt u op dat moment niet op de hoogte gesteld. Dan komt uw toezichthouder met de eerste bevindingen. Die zijn alarmerend: zwaardere bevingen; niet 3,9 maar misschien wel 4,6. Dat is een fors verschil. Daarvan wordt u ook niet op de hoogte gesteld. Wat was daar aan de hand?

De heer **Verhagen**:

Goede vraag. Ik weet ook niet waarom ik daarvan niet op de hoogte ben gesteld. Ik weet het niet, dus u zult die vraag moeten stellen aan degene die wel die informatie had maar het mij niet gemeld heeft. Ik had normaal gesproken open en heel goed contact met de directeur-generaal Energie. Op het punt van veiligheid hebben we met name gekeken naar die veranderde samenstelling van het gas, wat ook gevaar met zich mee zou brengen; laag- of hoogcalorisch. Dat zou gevaar met zich mee kunnen brengen. We hebben uitvoerig gesproken over hoe we die gevaren zouden kunnen voorkomen. U zult die vraag toch moeten stellen aan degene die die informatie had en die niet gegeven heeft, want die kan ik op dit moment niet beantwoorden. Misschien vond men dat er nog te veel onzekerheden waren. Misschien vond men dat ik al heel veel op mijn bordje had. Ik kan van alles gaan speculeren, maar ik weet het niet. Ik heb geen idee waarom ik die informatie niet gekregen heb. Ik vind hoe dan ook dat bij het geactualiseerde winningsplan, dat voor 1 januari 2013 moest worden vastgesteld, die informatie op tafel had moeten zijn.

De heer **Kwint** (SP):
Had moeten zijn.

De heer **Verhagen**:
Zeker. Ja.

De heer **Kwint** (SP):
U benadrukte zelf dat u tijdens uw ministerschap meermaals persoonlijk geïntervenieerd hebt op veiligheidsissues; zaken waarvan u dacht: hier moeten we bovenop zitten. Hoe is het dan mogelijk dat op zulke essentiële thema's schijnbaar niet de urgentie gevoeld werd om aan de bel te trekken?

De heer **Verhagen**:
Ja, nou ja, de impact ... Je ziet in alle discussies dat pas toen het rapport van Staatstoezicht op de Mijnen in januari 2013 verscheen, ook bij de provincie en in den brede, ook in de Kamer, het besef indaalde dat hier potentieel iets vreselijk gevaarlijks aan de hand was. Wat u zegt: 4.6 of het zou nog bijna 5 worden. Het aantal bevingen zou toenemen naarmate de gaswinning doorging, dus er was opeens een enorm veiligheidsrisico. Pas toen dat bekend werd, werd iedereen in Den Haag wakker, om het maar heel plat te zeggen.

De heer **Kwint** (SP):
Ja, maar die notitie lag er. De eerste aanzet van SodM was er al begin september.

De heer **Verhagen**:
Ja, maar u zei zelf al dat dat totaal niet is gewisseld, en niet alleen niet met mij. Dat is toen niet bekendgemaakt. Ook de provincie Groningen schrijft naderhand, na de bekendmaking van het rapport van Staatstoezicht op de Mijnen, dat zij zich dat toen pas realiseerde. Ook Rodenboog zei dat het een donderslag bij heldere hemel was, want toen werd het een risico voor de mensen in plaats van een schadekwestie. Dus het hele besef van urgentie was er niet. Men zag het nog steeds als een kwestie van schadeafhandeling.

De heer **Kwint** (SP):
Maar Rodenboog en de provincie hebben geen eigen toezichthouder.

De heer **Verhagen**:
Nee, maar het punt is: u heeft ook gehoord -- volgens mij zei De Jong dat --

dat ook de urgentie er toen niet was bij KNMI en TNO om nader onderzoek te doen en dat die urgentie bij hen wel zat. Blijkbaar heeft Staatstoezicht op de Mijnen -- en dat is ook wel begrijpelijk, gelet op hun taak om toe te zien op veiligheid -- toen zelf besloten om nader onderzoek te doen. Maar tot aan Huizinge heeft ook het Staatstoezicht op de Mijnen niet boven op de bal gezeten, in de zin van: jongens, ik eis nu dat het onderzoek dat in 2009 al gevraagd is, of in 2003 zelfs, hoorde ik zeggen, nu eindelijk eens boven tafel komt. Je zag dat eigenlijk tot aan Huizinge bij niemand en daarna zat die urgentie vooral bij Staatstoezicht op de Mijnen, maar dat was toen nog niet breed.

De heer **Kwint** (SP):
Ook niet bij uw ministerie?

De heer **Verhagen**:
Ook niet bij het ministerie, blijkbaar. Daarom vind ik het nog steeds heel opmerkelijk waar u zelf aan refereert, dat de eerste aanwijzingen, van september 2012 al, dat het potentiesel 4.6 op de schaal van Richter zou zijn -- wat dan wel een enorm veiligheidsrisico zou zijn, wat heel gevaarlijk is voor de mensen die in die huizen wonen -- niet meteen een trigger zijn geweest. Ik kan dat niet verklaren.

De heer **Kwint** (SP):
Duidelijk.

Dan wil ik nog even kort, en dan ben ik klaar, terug naar januari 2011, naar die NMa-zaak en GasTerra. U benadrukt zojuist: ik heb onze zienswijze gegeven, ook op basis van het verslag. U geeft in dat verslag ook aan dat GasTerra echt wel bereid is om ver te gaan om deze boete niet opgelegd te krijgen. Nou is EZ een van de aandeelhouders van GasTerra. We hebben ook nog Shell, Exxon en desnoods EBN. GasTerra heeft een eigen directie. Maar u kiest ervoor als minister van Economische Zaken, tevens verantwoordelijk voor de Nederlandse Mededingingsautoriteit, om dat gesprek met de mededingingsautoriteit aan te gaan. Zou het dan niet veel verstandiger zijn om te vragen of Shell, Exxon, de directie van GasTerra, EBN, eigenlijk iedereen behalve u, dat gesprek zou moeten voeren?

De heer **Verhagen**:
Als Staat ben je wel voor 50% aandeelhouder, dus het gaat de Staat net zo aan. Op het moment dat het verzoek komt ... Blijkbaar is er geëscaleerd en

hebben eerst ambtenaren dat gesprek gevoerd. Dan wordt op een gegeven moment het verzoek gedaan: minister, wilt u dat gesprek voeren? Dan doe je dat -- nogmaals, onder de voorwaarde dat het uiteindelijk een besluit is van de NMa. Je hoort niet te proberen te verhinderen dat de NMa zelf een oordeel heeft, maar je kunt wel argumenten naar voren brengen.

De heer **Kwint** (SP):
Dat heeft u uitgelegd.

De heer **Verhagen**:
Uiteindelijk is ook het bezwaar dat GasTerra heeft aangevoerd tegen het oorspronkelijke besluit gehonoreerd, want de veroordeling is ingetrokken in juli. Dat had niks te maken met mijn gesprek.

De heer **Kwint** (SP):
GasTerra heeft ook nog een aanvullend pakket aan maatregelen doorgevoerd.

De heer **Verhagen**:
Jawel, ...

De heer **Kwint** (SP):
Mijn vraag was of het, desnoods terugkijkend, niet verstandiger was geweest dat een van de andere aandeelhouders of gewoon de directie, want GasTerra heeft ook een eigen directie ... Was het nou niet handiger geweest dat iemand anders dat gesprek gevoerd had in plaats van degene die ministerieel verantwoordelijk was voor de NMa, de mededingingsautoriteit waarmee hij dat gesprek ging voeren?

De heer **Verhagen**:
Ik vind dat de minister als vertegenwoordiger van degene die aangesproken wordt door de NMa, wel degelijk de mogelijkheid moet hebben om argumenten naar voren te brengen waarom hij vindt dat er ten onrechte een veroordeling is. Nogmaals, ik vind dat je enorm moet opletten, maar het is iets anders dat je niet op de stoel van de NMa gaat zitten en zegt dat je dat oordeel niet mag uitspreken. Je kunt wel argumenten aangeven waarom je vindt dat er wel geopereerd is binnen de wet. Er is een verschil tussen "er is naar mijn mening geopereerd binnen de wet" en "u mag dat niet vinden". Als je gaat zeggen "u mag dat niet vinden", dan hebben we een probleem, dan

heeft u volkomen gelijk. Dat hoor ik niet te doen; dat hoort een minister niet te doen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan komen we langzaam tot een afronding. Ik heb alleen nog een reflectieve vraag voor u. Welke drie of misschien vier concrete lessen heeft u zelf getrokken in de voorbije jaren, vanuit uw betrokkenheid bij het gasdossier, niet alleen als minister maar ook later meer op afstand als voorzitter van Bouwend Nederland?

De heer **Verhagen**:

Les 1: ik had absoluut meteen naar Huizinge moeten gaan. Ik vind het onbegrijpelijk dat ik dat niet gedaan heb. Ik betreur dat ook ten zeerste, omdat dat ook geen recht doet aan de enorme gevoelens van onvrede en angst die er in Huizinge zelf zijn. Ik had gewoon daarnaartoe moeten gaan en met die mensen moeten praten, wat ik naderhand overigens wel gedaan heb. Ik heb met mensen gesproken die getroffen waren door aardbevingen, maar niet als minister maar dat heb ik als voorzitter van Bouwend Nederland gedaan. Dat had ik dus absoluut moeten doen. Ik had met die burgemeester moeten praten, dat is evident, punt. Ik kan daar ook geen excuus voor bedenken. Dat had ik gewoon moeten doen. Ik had gewoon echt naast die mensen moeten gaan staan die zo getroffen worden door die aardbeving.

Les 2: de schadeafhandeling had op een andere manier vorm moeten krijgen. Daar had Rodenboog achteraf volkomen gelijk in. Ik heb ook naderhand gezien hoe lang en hoe stroperig dat hele proces van de schadeafhandeling is geweest. Dan heb ik het niet over het begin, waarbij de NAM ook haar toezeggingen richting mij is nagekomen om het sneller te doen en andere suggesties. Na januari is dat weer helemaal verzand. Aannemers die ik sprak, zeiden: jongens, we hebben geïnvesteerd in kennis, hoe doe ik het, maar we hebben geen enkele opdracht gekregen. Enorme stroperigheid. Er is veel meer uitgegeven aan consultants en nog een keer kijken of er werkelijk schade is, "moet dit wel verstevigd worden?", dan aan feitelijke verstevigingen. Wees ook eenduidig. Welke huizen verstevigd zouden moeten worden, die dus aardbevingsbestendig zouden moeten worden, is zes keer veranderd, of drie keer veranderd. Bij iedere verandering krijg je bij wijze van spreken in een straat dat jouw huis wel vergoed of verstevigd wordt en het huis van je buurman niet, of andersom. Dat leidt natuurlijk alleen maar tot meer woede en meer onbegrip bij die mensen zelf. Dat heb ik in de afgelopen jaren meerdere malen gemerkt, toen ik vanuit

Bouwend Nederland gekeken heb hoe we dit proces konden verbeteren. We hebben ook talloze malen suggesties gedaan aan de Nationaal Coördinator Groningen, aan het Centrum Veilig Wonen, hoe je het proces moest vormgeven.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Dus uw les is?

De heer **Verhagen**:
Zorg dat dat gewoon ruimhartiger en meteen vanaf het begin consequent doorgevoerd wordt.

Les 3: ik hoop dat u als commissie daar aanbevelingen over doet. Als je spanningen krijgt tussen de verschillende publieke belangen -- ik noem aan de ene kant veiligheid en aan de andere kant leveringszekerheid -- hoe doorbreek je die spanning? Hoe kun je ervoor zorgen dat het een niet ten koste gaat van het ander? Ik heb daar zelf geen goed antwoord op, maar ik heb me wel meer en meer afgevraagd hoe je dat zeker kunt stellen. Daar zit natuurlijk een conflict. Aan de ene kant moet je wel je huis verwarmen en aan de andere kant moet het veilig gebeuren.

De **voorzitter**:
Wij zijn als commissie uitgevraagd. Dank voor uw medewerking aan de beantwoording van de vragen. Ik verzoek de griffier om u en de heer Daemen naar buiten te begeleiden.

Morgen is de laatste dag van deze week en dan hebben wij weer twee verhoren. Om 10.00 uur beginnen wij met het verhoor van de heer Broenink, die na een loopbaan bij ExxonMobil chief operation officer was bij GasTerra, ook in de periode van Huizinge.

Sluiting 16.19 uur.